

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 330.341.1:332.1+339.92

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.29-17>

СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННИХ МЕДИЧНИХ КЛАСТЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВНОСТІ ЄВРОРЕГІОНІВ

CREATION AND DEVELOPMENT OF CROSS-BORDER MEDICAL CLUSTERS AS A TOOL FOR THE ACTIVITY OF EUROREGIONS

Юревич Н.О.

кандидат медичних наук, доцент кафедри отоларингології,
Харківський національний медичний університет

Цеханович В.Б.

аспірант кафедри економічної теорії,
маркетингу та підприємництва,
Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Yurevych Nadiia

Kharkiv National Medical University

Tsekhanovych Victor

State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»

У статті обґрунтовано об'єктивну необхідність упровадження транскордонних медичних кластерів у євро регіонах України. У даній роботі він розглянутий як об'єднання на основі узгодження спільних інтересів незалежних суб'єктів господарювання, які є учасниками взаємопов'язаних ринків сфери охорони здоров'я, які співпрацюють між собою для досягнення соціально-економічних результатів на основі отримання синергетичного ефекту від співпраці по різні боки кордону. Транскордонний медичний кластер передбачає створення в структурі євро регіону стратегічної одиниці, яка координуватиме реалізацію стратегії розвитку медичного туризму, вдосконалення збору й обробки інформації про в'їзних туристів, проведення промокампанії регіону на ключових ринках та поліпшення туристичної інфраструктури і заходів на його підтримку.

Ключові слова: медичні кластери, євро регіональна діяльність, транскордонні кластери, інноваційна діяльність.

В статье обоснована объективная необходимость внедрения трансграничных медицинских кластеров в евро регионах Украины. В данной статье он рассмотрен как объединение на основе согласования общих интересов независимых субъектов хозяйствования, являющихся участниками взаимосвязанных рынков сферы здравоохранения, которые сотрудничают между собой для достижения социально-экономических результатов на основе получения синергетического эффекта от сотрудничества по разные стороны границы. Трансграничный медицинский кластер предусматривает создание в структуре евро региона стратегической единицы, которая будет координировать реализацию стратегии развития медицинского туризма, совершенствования сбора и обработки информации о въездных туристах, проведения промокампании региона на ключевых рынках и улучшения туристической инфраструктуры и мероприятий в его поддержку.

Ключевые слова: медицинские кластеры, евро региональная деятельность, трансграничные кластеры, инновационная деятельность.

The article substantiates the objective necessity of introducing cross-border medical clusters in the euro regions of Ukraine. Clusters are a community of firms, closely related industries that complement each other and contribute

to the growth of their competitiveness, and thus they serve as "points of growth" in the development of the domestic market and the economy of the euroregions. Innovative development of the world economy, associated with progressive changes in technology and in the forms and methods of labor organization, requires new approaches to production management and significant expenditures of material, intellectual and financial resources. In modern theories of development, more and more attention is paid to problematic issues of organizational and economic classification. This will improve the level of health, maintain social stability in society, and improve the quality of medical care to the level of world standards, optimizing public spending. Innovation clusters have become the object of close attention due to the increasing role of innovation in the competition of global markets for medical services. The cross-border medical cluster provides for the creation of a strategic unit in the structure of the euroregion, which will coordinate the implementation of the strategy for the development of medical tourism, improving the collection and processing of information on incoming tourists, conducting a promotional campaign of the city in key markets and improving the tourist infrastructure and measures to support it. This type of cluster is particularly relevant for Ukraine, which has taken a course to modernize the national economy based on the priority development of high-tech and high-tech industries. Diversification of the economy of the Euroregions through the cluster approach is one of the main solutions to this problem. High-quality provision of medical services, the creation of joint clinics, can become one of the ways to diversify the economy, using the growing potential of cross-border cooperation and the flow of medical tourists.

Key words: *medical clusters, euro-regional activities, cross-border clusters, innovation activities.*

Постановка проблеми. Структура національних медичних стандартів має універсальне значення, що відображає масштаби впровадження інноваційних медичних технологій у кожній країні та рівень розвитку ринку медичних послуг. Процес інтеграції та глобалізації сприяє розширенню кордонів між країнами, встановленню зон вільної торгівлі, а країни беруть участь у міжнародних економічних організаціях, що, своєю чергою, створює умови для розвитку торгівлі медичними послугами. Створення та функціонування транскордонних кластерів у євро регіонах України має велике значення та сприяє розвитку ринку медичних послуг і ринку медичного обладнання, впроваджуючи тим самим інноваційні методи та технології у медичну практику. Усі ці інноваційні процеси на ринку призводять до збільшення витрат на лікування, податків та страхових внесків, що, своєю чергою, є результатом збільшення фінансового капіталу в економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість дослідників визначає транскордонні медичні кластери як географічно локалізовані та економічно незалежні медичні заклади, медичні школи, науково-дослідні організації, постачальники медичного обладнання та ліків та державні установи, які співпрацюють між собою, головним чином, для отримання соціальних результатів та переваг. Питання кластерного розвитку медичної галузі розглядали у своїх роботах такі фахівці, як С. Палиця [1], О. Тищенко, С. Заніздра [2]. Але, незважаючи на велику кількість досліджень, залишається нерозкритим питання побудови обґрунтованої структури медичних кластерів у євро регіонах. Дослідження цього питання дасть змогу винайти шляхи поліпшення інноваційного розвитку всіх елементів системи охорони здоров'я та спрямувати зусилля держави на поліпшення здоров'я населення і, таким чином, підвищити конкурентоспроможність країни у цілому і благополуччя її громадян в межах місцевої громади зокрема.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі вітчизняна система медицини не може повною мірою забезпечити процес реалізації конституційних прав громадян України у сфері охорони здоров'я. Причинами складної ситуації є відсутність фінансових ресурсів, зниження якості медичного обслуговування, незадовільні матеріально-технічні умови та зростання тіньових секторів у медичній галузі. Тому систему потрібно негайно реформувати, враховуючи конкретні умови кожного регіону. Стратегія трансформації в секторі охорони здоров'я повинна базуватися на транскордонному кластерному підході у євро регіонах для забезпечення ефективного захисту населення від медичних ризиків та сприяння ефективному використанню системних ресурсів.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування ролі транскордонних медичних кластерів у формуванні потенціалу та перспектив євро регіональної діяльності України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішний розвиток євро регіонів пов'язують не тільки з конкурентоспроможною промисловістю і сільським господарством, а й зі сферою інтелектуальних і креативних послуг, зокрема медичних. Зростаючу роль охорони здоров'я як драйвера економічного зростання відображає повсюдне формування медичних кластерів. У зв'язку із цим важливо зрозуміти, якими вони бувають і за якими законами розвиваються. Таке знання абсолютно необхідно для тих, хто збирається формувати медичні кластери або брати участь у них.

У транскордонний кластер входить низка географічно взаємозалежних установ і пов'язаних із ними органів влади і фірм, що діють у конкретній області і взаємодоповнюють один одного по різні боки кордону. Перевагою даної кластерної моделі є те, що їхня діяльність спрямована не лише на внутрішній, а й на зовнішній ринок.

Медичний кластер – це інноваційна модель організації процесу надання медичної допо-

моги, заснована на узгоджених діях із реалізації профільного відбору, лікування, реабілітації, диспансерного спостереження пацієнта. Медичний кластер відрізняється від інших інтегративних систем, оскільки володіє розгалуженою структурою.

У транскордонний медичний кластер зазвичай об'єднуються не тільки виробники та продавці продукції або послуг, географічно сконцентровані на прикордонні двох або більше суміжних країн. У кластер, зокрема, входять усі зацікавлені у взаємовигідній співпраці фірми, технологічні підприємства, підприємства сфери обслуговування та логістики, дизайнерські та PR-фірми, науково-дослідні та консультаційні організації

Найбільш поширена цільова модель медичних транскордонних кластерів – координація діяльності регіональних гравців у сфері охорони здоров'я. Кластери створюються для підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості євро регіонів. При цьому медицина розглядається як найважливіший вид економічної активності, що створює робочі місця і приносить дохід. Для успішної реалізації даної цільової моделі потрібні синхронізація регіональної спільноти, навігація учасників кластера за заходами підтримки, забезпечення єдиної комунікаційної платформи.

Як інноваційна модель медичний кластер складається з об'єктів медичного призначення та інфраструктури, вбудованих у наявні сфери, галузі, навчальні заклади, транспортні комунікації.

Багато країн усе активніше використовують кластерний підхід у формуванні своїх національних інноваційних програм. Найбільш успішні інноваційні кластери формуються там, де здійснюється або очікується прорив у галузі техніки та технології виробництва з подальшим виходом на нові ринкові ніші. Творча діяльність кластера виражається ще й у тому, що більшість його учасників не конкурує між собою, а обслуговує різні сегменти галузі. Їх створення винятково важливо для переходу економіки на інноваційний шлях розвитку, який вимагає постійних контактів учасників інноваційного процесу, що дає змогу коригувати наукові дослідження, дослідно-конструкторські розробки і виробничий процес [3].

Медичні кластери, як правило, формуються на базі великих медичних центрів, які мають розвинені матеріальні, технічні та наукові ресурси та характеризуються зосередженням уваги на створенні інфраструктури для забезпечення необхідних ресурсів для підтримки здоров'я населення. Деякі медичні центри, що підтримуються державою, перебувають у процесі агломерації та перебувають у стані інфраструктури, яка використовує імпортовані альтернативні технології для надання медичних послуг. Така комбінована система є характеристикою біль-

шості усталених старих та нових кластерів. Це пов'язано з тим, що побудова медичної кластерної системи виконується за різними схемами, такими як технічне впровадження, організація та виробництво, маркетинг, інвестиції, логістика, персонал тощо, й ураховує співпрацю між регіональними управліннями та підприємствами.

Так, наприклад, у країнах ЄС відбувається активний процес створення наукомістких кластерів. За даними партнерської мережі ENSR, такі кластери створені в Австрії (кластер у Відні «Біотехнологія й молекулярна медична наука»), Бельгії (кластер «Мультимедійна долина Фландрії»), а в Баварії (Німеччина) серед 19 сформованих кластерів найбільш успішними є кластери «Біотехнології» та «Медична техніка» [4].

Формування медичного кластера у євро регіонах є одним з інноваційних напрямів інтеграції в охороні здоров'я, яке може залучити потік пацієнтів із сусідніх регіонів за рахунок діагностичного та лікувального обладнання світового рівня, існуючого кадрового і наукового потенціалу та медичного туризму. Кластерний підхід виступає тут специфічним механізмом інтеграційної взаємодії, який може стимулювати інвестиційні вкладення у сферу охорони здоров'я. Значною мірою це пояснюється тим, що під час формування транскордонних кластерів діє синергетичний ефект від взаємодії його учасників, що перевершує такий ефект від діяльності вертикально і горизонтально вбудованих структур.

Сукупність передбачуваних сфер для створення медичних кластерів можна розділити на три основні категорії:

- 1) кластери медичних послуг;
- 2) кластери медичного обладнання та лікарського забезпечення;
- 3) кластери біотехнологій та інновацій у медицині.

Особливість транскордонного кластера пов'язана з тим, що різні елементи системи розташовані по різні боки кордону, тобто в різних правових і економічних системах з усіма наслідками. У зв'язку із цим формування єдиної, цілісної транскордонної співпраці вимагає певних політичних і правових зусиль для вирішення проблеми ефективної медичної діяльності.

На сучасному етапі розвитку економіки України транскордонні кластери можуть бути ефективним інструментом зміцнення вітчизняного підприємництва та зміцнення ринкових позицій окремих суб'єктів господарювання. Сучасний розвиток української економічної системи характеризується серйозними змінами у національних та міжнародних виробничих організаціях, що є основою для активного формування нових економічних відносин та механізмів розвитку між суб'єктами господарювання з урахуванням їхніх економічних інтересів. Формування таких кластерів стане вирішальним чинником підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації.

На жаль, в Україні транскордонних медичних кластерів наразі не існує. Їх створення в рекреаційних зонах євро регіонів «Буг» (Україна – Польща – Білорусь) та «Карпати» (Україна – Польща – Словаччина – Угорщина – Румунія) дасть змогу Україні залучити інвестиції у розвиток інноваційних медичних технологій у даних євро регіонах.

Створення транскордонних медичних кластерів у даних євро регіонах досить обґрунтоване. По-перше, завдяки своєму геополітичному положенню кластер має величезну перевагу – близькість до країн ЄС. По-друге, розглянута транскордонна зона володіє природно-рекреаційним ресурсом та історико-культурною спадщиною. По-третє, є достатня кількість господарюючих підприємств, що займаються різними видами надання послуг. По-четверте, розвивається взаємодія адміністрацій прикордонних регіонів сусідніх країн.

На нашу думку, медичний кластер в українських євро регіонах повинен являти собою інтегровану структуру, покликану об'єднати низку територіально і функціонально взаємопов'язаних організацій, діяльність яких передбачає проектування, надання, просування і контроль якості лікувально-оздоровчих і медичних послуг на туристичному ринку, що вимагає здійснення координації зусиль з ефективного застосування ресурсного потенціалу й моніторингу запитів рекреантів як споживачів відповідних послуг. Окрім того, для забезпечення повноцінного розвитку медичної сфери доцільно здійснювати вдосконалення інформаційної інфраструктури рекреаційних та туристичних послуг в Україні. Проте уточнення вимагають особливості формування інформаційної інфраструктури рекреаційних та туристичних послуг.

Кластерна стратегія надасть євро регіону значні переваги та можливості. Очевидною перевагою є можливість для бізнесу, влади та медичних закладів спільно працювати над зміцненням регіональної економіки. Це може сприяти:

- нарощуванню обсягів виробництва і надання послуг, що призведе до ширшого використання інноваційних технологій;
- взаємодії медичних підприємств у межах кластерів, що дасть змогу посилювати процеси спеціалізації та розподілу праці;
- розширенню міжфірмових потоків ідей та використанню інноваційного потенціалу більшої кількості працівників інтелектуальної сфери;
- розширенню обсягів діяльності, дає змогу створювати нові робочі місця та посилювати соціальну відповідальність бізнесу.

Потенціалом для розвитку транскордонного медичного кластера в євро регіонах можуть бути природні ресурси і супутні галузі (наприклад, медичний туризм, який дуже поширений серед вітчизняних та іноземних гостей), на які робиться акцент, а також наявність інфраструк-

тури, привабливої для інвесторів. У моделі даного кластера всі елементи взаємопов'язані між собою, і цей зв'язок ґрунтується не лише на економічній вигоді учасників, а й орієнтований на створення і реалізацію якісних туристських послуг, що задовольняють потреби туристів та місцевого населення.

Під час формування транскордонних медичних кластерів значущим фактором є наявність державного кордону, по обидва боки якого на території сусідніх країн ведеться медична та туристська діяльність. Кордон відіграє важливу роль у розподілі туристських потоків. Так, найважливішою функціональною характеристикою кордону Україна – ЄС є контактність, яка проявляється як сукупність умов і чинників, що сприяють транскордонному сполученню.

Загрози, що стримують розвиток транскордонного медичного кластера, включають: внутрішньокластерне суперництво, витік бізнес-ідей, а також зниження платоспроможного попиту населення за погіршення загальноекономічної ситуації, мінливі споживчі переваги на медичних та туристичних ринках, відтік туристів у сусідні регіони та за кордон у зв'язку з низьким рівнем надаваних послуг.

Основні позитивні ефекти: приплив грошових коштів, поліпшення соціально-економічних показників; активна інвестиційна політика, що сприяє залученню інвесторів для фінансування розвитку медичної індустрії; збільшення обсягів інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів; створення загальної нормативно-правової та інформаційно-консультаційної підтримки учасників кластера; вхід нових фірм на ринки туристських і готельних послуг, перевезень.

Висновки. Виходячи з вищевикладеного, можна зробити такі висновки:

- 1) метою медичного транскордонного кластеру є посилення відносин між учасниками кластерної системи для сприяння придбанню нових технологій для досягнення найкращого розподілу ризиків та виходу на зовнішні ринки для ефективного використання знань;
- 2) необхідно фіксувати активи за допомогою довіри між членами кластера для зменшення транзакційних витрат.

Завдяки використанню методів управління логістикою для оптимізації матеріального потоку та мінімізації всіх витрат необхідно поєднувати всі елементи кластера. Водночас органи влади повинні забезпечити законодавчу базу, без якої неможливо правильно сформулювати юридичні компоненти медичної структури транскордонного кластера у євро регіоні.

Одним із найважливіших завдань для ефективності роботи медичного кластера у євро регіонах є визначення медичних організацій, які зацікавлені у формуванні потоку ресурсів у кластерній системі та об'єднанні зусиль по обидва боки кордону зі структурою ринку. Це оче-

видно. Тому транскордонні медичні кластери можуть стати головним інструментом посилення економічного співробітництва у євро регіоні та поліпшення соціально-економічного рівня розвитку прикордонних територій і залучення інвестиційних ресурсів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Палиця С. Державна політика економіко-технологічної кластеризації системи охорони здоров'я України. *Економіст*. 2013. № 11. С. 32–36.
2. Тищенко О.П. Державна кластерна політика в контексті формування інноваційної моделі розвитку національної економіки. *Бізнес Інформ*. 2014 № 8. С. 34–39.
3. Горшенева О.В. Кластеры: сущность, виды, принципы организации и создания в регионах. *Экономический вестник Ростовского государственного университета*. 2006. № 4. С. 17–23.
4. Олійник А.Д. Методологічні основи формування інноваційних кластерних структур. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2009. Вип. V. Т. 1. С. 170–178.

REFERENCES:

1. Palytsia S. (2013) Derzhavna politika ekonomiko-tekhnologichnoi klasterizacii sistemi ohoroni zdorov'ya Ukraini [State policy of economic and technological clustering of the health system in Ukraine]. *Economists*, no. 11, pp. 32–36.
2. Tishchenko A.P., Zanizdra S.A. (2014) Derzhavna klasterna politika v konteksti formuvannya innovacijnoi modeli rozvitku nacional'noi ekonomiki [State cluster policy in the context of an innovative model of development of national economy]. *Business-inform*, no. 8, pp. 34–39.
3. Gorsheneva O.V. (2006) Klasteri: sushhnost', vidy, principy organizacii i sozdanija v regionah [Clusters: nature, types, principles of organization and creation in the regions]. *Ekonom. vestnik Rostov. gos. un-ta.*, no. 4, pp. 17-23.
4. Oliynyk A.D. (2009) Metodologichni osnovi formuvannya innovatsyynih klasternih struktur [Methodological foundations of the formation of innovative cluster structures]. *Aktualni problemi rozvitku ekonomiki regionu, Ivano-Frankivsk*, vol. 1, pp. 170–178.